

Serbia

Glavni rezultati iz GLAAS izveštaja 2018/2019

Podaci prezentovani u okviru najvažnijih rezultata UN- Globalnoj analizi i proceni vodosnabdevanja i sanitacije (GLAAS) su odgovori država koje su učestvovala u 2018/2019 izveštajnom ciklusu. Od 2008, GLAAS prati ključne elemente vodosnabdevanja, sanitacije i higijene (VSH) na nacionalnom nivou sa posebnim fokusom na vođenje i upravljanje, praćenje, ljudske resurse i finansije. Prikazani podaci predstavljaju snimak VSH sistema u Republici Srbiji i ne pokrivaju sve aspekte VSH sektora. Za više informacija, pristupite internet adresi: https://www.who.int/water_sanitation_health/monitoring/investments/glaas/en/

I. Do koje mere je Vlada postavila nadležnosti i odgovornosti za VSH sektore?

Glavna poruka: Politike i planovi za VSH postoje, u njihovoj primeni je potreban proaktivni pristup donosioca odluka (stejkholdera), veće kompetencije i odgovornosti.

NACIONALNE POLITIKE I PLANOVI: DA LI POSTOJI I IMPLEMENTACIJA

Vlada Republike Srbije je intenzivirala razvijanje, usvajanje i unapređenje nacionalne politike za sanitaciju i snabdevanje vodom za piće urbanih i ruralnih sredina, paralelno sa aktivnostima u procesu pristupanja Evropskoj Uniji. Međutim, njihova implementacija nije podržana adekvatnim i dovoljnim kadrovskim i finansijskim sredstvima. U okviru pregovaračkog procesa za Poglavlje 27 su pripremljeni Specifični planovi implementacije EU direktiva u oblasti vode i sanitacije, kojima je izvršena procena neophodnih sredstava, a čije je usvajanje planirano za kraj 2019. godine.

	Status politike	Politika je javno objavljena?	Godina usvajanja/očekivana	Status plana	Procenjena finansijska sredstva za Plan?	Dovoljnost finansiranja plana?	Izvršena procena humanih resursa za sprovođenje plana	Dovoljnost humanih resursa za sprovođenje plana	Godina usvajanja/očekivana	Procenjena sredstva
Gradska sanitacija	0,66	✓	2016	○	✓	○	✓	○	2019	Nije dostupno
Seoska sanitacija	0,66	✓	2016	○	✓	○	✓	○	2019	Nije dostupno
Gradsko vodosnabdevanje	0,66	✓	2016	○	✓	○	✓	○	2019	Nije dostupno
Seosko vodosnabdevanje	0,66	✓	2016	○	✓	○	✓	○	2019	Nije dostupno

Status politike: ○ Ne postoji nacionalna politika; ● Nacionalna politika je u fazi izrade; ● Postojeća nacionalna politika je u fazi revizije; ● Nacionalna politika je zvanično usvojena.
Status plana: ○ Plan ne postoji; ○ Plan je u fazi razvoja; ● Usvojen, ne implementira se; ● Usvojen, parcijalno se implementira; ● Usvojen, potpuno se implementira.
Politika, objavljena, Plan finansijski procenjen i humani resursi procenjeni: ☐ Da; ☐ Ne.
Dovoljnost finansiranja i humanih resursa: ○ Manje od 50% od potrebnih; ● Između 50% i 75% od potrebnih; ● Više od 75% od potrebnih.
 NA: Nije dostupno.

SISTEM ZA PRAĆENJE FINANSIJSKIH TOKOVA U VSH SEKTORU JE POSTAVLJEN I PRIMENJUJE SE

Finansiranje ciljeva iz nacionalnih strategija za VSH vrši se sredstvima obezbeđenim iz državnog budžeta i od inostranih donatora. Praćenje finansijskih tokova u oblasti vodosnabdevanja, sanacije i higijene (VSH) je dostupno i transparentno, ali ne postoji sistematsko praćenje po pojedinačnim kategorijama i elementima VSH-a i podaci su rasuti po različitim razdelima budžeta RS unutar resornih ministarstava i lokalnih samouprava i njihovo prikupljanje je složeno.

Da bi se ostvarila potpuna transparentnost, sistematičnost i pouzdanost podataka u postojećem sistemu praćenja finansijskih tokova potrebno je unaprediti i jasno definisati metodologiju i procedure izveštavanja kada su u pitanju donatorska sredstva i sredstva iz budžeta državne uprave i jedinica lokalne samouprave.

PRAĆENJE NAPRETKA ZA ISPUNJENJE NACIONALNIH CILJEVA

Proces praćenja i validacije napretka u ostvarivanju nacionalnih ciljeva je multisektorski proces koji vodi Vlada Republike Srbije. U svojoj inicijalnoj fazi, proces je identifikovao kompetentne nadležne ustanove za praćenje i validaciju indikatora. Raspoloživost ljudskih resursa, manje od 50% od potrebnih, ukazuju na neophodnost kreiranja politike zapošljavanja, uključujući ukidanje postojeće restrikcije u zapošljavanju.

	Finansiranje plana	Dostupnost budžeta za VSH	Izveštaji o potrošnji	Praćenje usmeravanja donatorskih sredstava	Praćenje tokova potrošnje
Gradska sanitacija	○	●	○	○	●
Seoska sanitacija	○		○		
Gradsko vodosnabdevanje	○		○		
Seosko vodosnabdevanje	○		○		
Promocija higijene	○		○		

Finansijski plan: ○ Ne postoji plan; ● Plan je u fazi izrade; ● Usvojen, neadekvatno implementiran; ● Usvojene su neke odluke; ● Usvojen i dosledno se primenjuje.
 VSH budžet: ○ Nisu dostupni podaci o VSH budžetu; ○ Manje od polovine ministarstava navedeno ima podatke o budžetu; ● Ukupan budžet naveden za više od polovine navedenih ministarstava; ● Ukupni i razdvojeni podaci dostupni za navedena ministarstva.
Izveštaj o utrošenim sredstvima: ○ Izveštaji nisu dostupni; ● Neki donatorski, NVO ili Vladini izveštaji dostupni; ● Donatorski, NVO i Vladini izveštaji dostupni.
Usmeravanje donatorskih sredstava: ○ Nema informacija; ● Ukupno finansiranje poznato, ali ne i po kategorijama; ● Ukupno finansiranje poznato i po kategorijama.
Praćenje tokova potrošnje: ○ Nema podataka; ● Neki podaci potrošnje su obezbeđeni ali nisu odvojeni pod-sektorima; ● Podaci potrošnje dostupni za neke tokove potrošnje; ● Podaci potrošnje dostupni za sve tokove
 NAPOMENA: Više informacija o budžetu i finansiranju je dostupno u delu IV ovog dokumenta.

	Monitoring VSH ciljeva
Zvanično vođen od strane Vlade države	✓
Učestalost procene	●
Dovoljnost humanih resursa za monitoring	○
Vođenje od strane Vlade države: ☐ Da; ☐ Ne. Učestalost procene: ○ Ad hoc; ● svake 4+ godine; ● svake 2 do 4 godine ● Godišnje. Dovoljnost HR: ○ Manje od 50% od potrebnih; ● Između 50% i 75% od potrebnih; ● Više od 75% od potrebnih.	

NAPREDAK KA ISPUNJENJU NACIONALNIH CILJEVA

Republika Srbija je postavila nacionalne ciljeve u okviru Strategije upravljanja vodama do 2034. godine za dostizanje cilja 6 Agende za održivi razvoj UN (COR 6/SDG 6): "obezbediti dostupnost i održivo upravljanje vodosnabdevanjem i sanitacijom za sve". Napredak postoji, ali je neophodno unaprediti metodologiju prikupljanja i verifikacije podataka za preciznije kvantifikovanje.

	Početna vrednost	Početna godina	Aktuelna vrednost	Aktuelna godina	Ciljna vrednost	Ciljna godina	Opis cilja
Gradska sanitacija					85% u naseljima preko 2000 stanovnika	2034	Priključenost na javni kanalizacioni sistem: SDG 6.2.1 Udeo stanovništva koje koristi usluge sanitacije kojima se bezbedno upravlja, uključujući uređaje za pranje ruku sa sapunom i vodom SDG 6.3.1 Procenat otpadnih voda koje se bezbedno tretiraju
Seoska sanitacija					85% u naseljima preko 2000 stanovnika	2034	Priključenost na javni kanalizacioni sistem: SDG 6.2.1 Udeo stanovništva koje koristi usluge sanitacije kojima se bezbedno upravlja, uključujući uređaje za pranje ruku sa sapunom i vodom SDG 6.3.1 Procenat otpadnih voda koje se bezbedno tretiraju
Gradsko vodosnabdevanje					93%	2034	Povećanje pokrivenosti populacije javnim sistemima za vodosnabdevanje sa 81% na 93%: SDG 6.1.1 Udeo populacije koja koristi usluge vodosnabdevanja kojima se bezbedno upravlja
Seosko vodosnabdevanje					93%	2034	Povećanje pokrivenosti populacije javnim sistemima za vodosnabdevanje sa 81% na 93%: SDG 6.1.1 Udeo populacije koja koristi usluge vodosnabdevanja kojima se bezbedno upravlja
Promocija higijene					100%	2030	SDG 6.2.1 Udeo populacije sa pristupom uređajima za pranje ruku u prostorijama koji ispunjavaju osnovni nivo standarda

II. Kakav regulatorni okvir je razvijen da podrži kvalitet i održivost usluga?

Glavna poruka: Regulatorni okvir i standardi za pružanje usluga vodosnabdevanja i sanitacije su uspostavljeni. Da bi se postigao kvalitet VSH usluge za sve, neophodno je podizanje institucionalnih i stručnih kapaciteta za upravljanje rizikom i rešavanje pitanje titulara nad sistemima na ruralnom području.

REGULATIVA I STANDARDI

Zakonski okvir u Srbiji je propisao zahteve za kvalitet vode za piće i otpadnih voda, praćenje i nadzor, odgovornosti i nadležnosti. Zakonski osnov za obezbeđivanje primene principa upravljanja rizikom u vodosnabdevanju i sanitaciji je u pripremi. Propisivanje zahteva za ponovno korišćenje upotrebljivih voda se planira novim zakonskim rešenjima.

Sanitacija	Voda za piće		Gradsko	Seosko
	Urban	Rural		
Zvanični nacionalni standardi za tretman - sanitacija "na mestu"	☒	☒	☒	☒
Zvanični nacionalni standardi za tretman - fekalni mulj	☒	☒	☒	☒
Zvanični nacionalni standardi za tretman - otpadne vode	☒	☒	☒	☒
Zvanični nacionalni standardi za tretman - bezbedna ponovna upotreba	☒	☒	☒	☒
Zahtevi nadzora definisani u formalnim instrumentima	☒	☒	☒	☒
Upravljanje rizikom - Plan za bezbednu sanitaciju	☐	☐	☐	☐
Upravljanje rizikom - Plan za bezbednu vodu za piće	☐	☐	☐	☐

✓ Da; ✗ Ne.

Upravljanje rizikom: Nema takvog instrumenta; Predviđa se uvođenje; Instrument u fazi razvoja; Instrument je usvojen.

REGULATORNI ORGANI

Oblast usluga vodosnabdevanja i sanitacije, uključujući tretman otpadnih voda je uređena osnivanjem javnih komunalnih preduzeća od strane jedinica lokalne samouprave. Nadležnosti osnivača su utvrđivanje visine tarifa, nadzor nad kvalitetom vode za piće i otpadnih voda, pokrivenost i kvalitet usluge. Rad inspekcijских službi nadležnih ministarstava u okviru VSH sektora je nezavistan u odnosu na javna komunalna preduzeća i opštine. Međutim, na delu ruralnih područja koja nisu pokrivena uslugama JKP, regulatorni organi nemaju odgovornosti nad VSH uslugama jer ovi sistemi nemaju osnivača, odnosno nisu pravni entitet.

Polje nadležnosti	Gradska sanitacija	Seoska sanitacija	Gradsko vodosnabdevanje	Seosko vodosnabdevanje
Odgovorni za postavljanje tarifa	☒	☒	☒	☒
Nadzor nad vodom za piće	☒	☒	☒	☒
Nadzor nad kvalitetom efluenta	☒	☒	☒	☒
Nadzor nad pokrivenošću uslugom i njenim kvalitetom	☒	☒	☒	☒
Nadležnost regulatornih organa				
Uspostavljena zakonom	☒	☒	☒	☒
Nalazi se u institucijama koje ne vrše komunalne usluge (snabdevanja)	☒	☒	☒	☒
Mogu objaviti rezultate nezavisno	☒	☒	☒	☒

✓ Yes; ✗ No.

FUNKCIJE INŠPEKCIJSKIH ORGANI

Ispunjenost funkcija inspekcijских organa nadležnih ministarstava nije potpuna u nekim aspektima. Osnovni nedostatak je slaba pokrivenost nadzora nad kvalitetom vode za piće na ruralnom području i izostanak korektivnih mera u slučajevima utvrđenih nedostataka. Kod regulatornih organa za sanitaciju na ruralnom području, nedostaje praćenje i izveštavanje o izgradnji, upotrebi, i pražnjenju septičkih jama i poljskih toaleta.

Sanitacija	Voda za piće		Gradsko	Seosko
	Gradsko	Seosko		
Prikuplja podatke o pokrivenosti od pružaoca usluge	☐	☐	☐	☐
Postavlja standarde i prati projektovanje, konstrukciju, upotrebu kanizacionog sistema	☐	☐	☐	☐
Postavlja standarde i prati projektovanje, konstrukciju, upotrebu sistema "na mestu"	☐	☐	☐	☐
Postavlja standarde i prati upravljanje fekalnim muljem	☐	☐	☐	☐
Objavljuje/Publikuje izveštaje o protoku i količini mulja	☐	☐	☐	☐
Objavljuje/Publikuje izveštaje o kvalitetu usluge sistema "na mestu"	☐	☐	☐	☐
Preduzima korektivne mere u slučaju neizvršenja	☐	☐	☐	☐

✓ Yes; Partially; ✗ No.

NEZAVISNI NADZOR

Nezavistan nadzor nad kvalitetom vode za piće se sprovodi, izveštava se o rezultatima i daju se korektivne mere na osnovu procenjenih rizika, dok se vršenje nadzora nad tretmanom otpadnih voda od strane nezavisnih agencija, izveštavanje i davanje korektivnih mera odnosi samo na kvalitet kanalisanih komunalnih otpadnih voda. Neophodno je uspostaviti sistematski nadzor nad objektima za sakupljanje i skladištenje otpadnih voda na mestu stvaranja (npr. septičke jame i poljski toaleti) i prikupljanja, transporta i tretmana fekalnog otpada u ruralnim područjima. Nadzor nad kvalitetom vode za piće i otpadnim vodama nisu podržani dovoljnim ljudskim, tehničkim i finansijskim kapacitetima.

Sanitacija	Kvalitet kanalisane vode		Uredaji "na mestu" prikupljanja	Voda za piće	Gradsko	Seosko
	Gradsko	Seosko				
Testiranje kvaliteta efluenta i mulja u skladu sa standardima	☐	☐	☐	Testiranje kvaliteta vode za piće u skladu sa standardima	☐	☐
Nezavistan nadzor nad primenom upravljana rizikom	☐	☐	☐	Nezavistan nadzor nad primenom upravljana rizikom	☐	☐
Nezavistan sanitarni nadzor nad pružaocem usluga za procenu rizika	☐	☐	☐	Nezavistan sanitarni nadzor nad pružaocem usluga za procenu rizika	☐	☐
Prikupljanje i pregled podataka iz monitoringa koje sprovodi pružalac usluge	☐	☐	☐	Prikupljanje i pregled podataka iz monitoringa koje sprovodi pružalac usluge	☐	☐
☐ Ne sprovodi se ili se nedovoljno radi; ☐ Sprovodi se ali se podaci ne koriste; ☐ Sprovodi se i donose se korektivne mere.						
Sanitacija	Gradsko	Seosko		Voda za piće	Gradsko	Seosko
Adekvatnost frekvencije testiranja	☐	☐		Adekvatnost frekvencije testiranja	☐	☐
Dovoljnost humanih resursa za aktivnosti nadzora	☐	☐		Dovoljnost humanih resursa za aktivnosti nadzora	☐	☐

Adekvatnost frekvencije testiranja: Nije definisana frekvencija testiranja; manje od 50%; između 50% i 75%; između 75 i 100%; 100% propisane frekvencije testiranja

Dovoljnost humanih resursa manje od 50% od potrebnih; između 50% i 75% od potrebnih; više od 75% potrebnih.

III. Da li postoji koordinacija između zainteresovanih strana i da li su dostupni podaci za donošenje odluka?

Glavna poruka: Zakonodavni i institucionalni okvir za pružanje VSH usluga su postavljeni. Uvođenjem savremenih ICT procedura u upravljanju sistemima na osnovu relevantnih podataka doprineće vođenju delotvornije politike u celom sektoru voda.

ULOGA INSTITUCIJA - BROJ AGENCIJA

Uloge i nivo odgovornosti u VSH sektoru, počev od ministarstava i lokalnih samouprava koji donose propise i vrše upravljanje i nadzor, pa do pružaoca VSH usluga su definisani zakonom, što obezbeđuje solidnu osnovu za pružanje kvalitetne usluge. Izostanak zadovoljavajućeg nivoa pružanja usluga je posledica organizacijskih i finansijskih nedostataka. Da bi se postiglo bolje upravljanje i podigao nivo kvaliteta pružene usluge, potrebno je definisati i odrediti lidera za celokupni VSH sektor, koji će sinhronizovati i koordinisati aktivnosti među svim sektorima i sprovođenje mera za unapređenje situacije.

	Upravlja/ reguliše	Pruža usluge	Prati/ vrši nadzor
Voda za piće	3	1	4
Promovisanje higijene	2	0	1
Osnovna sanitacija	1	1	4
Komunalne otpadne vode	2	1	4
Prikupljanje i tretman fekalnog otpada	1	1	3

NAPOMENA: prikazan broj pokazuje broj uključenih ministarstava i nacionalnih institucija

LISTA MINISTARSTVA/ INSTITUCIJA KOJE IMAJU ULOGU U VSH-u

Ministarstvo zdravlja; Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja; Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Republička direkcija za vode; Ministarstvo zaštite životne sredine; Agencija za zaštitu životne sredine; Republički zavod za statistiku; Jedinice lokalnih samouprava; javna komunalna preduzeća

NACIONALNO ZAKONODAVSTVO I PLANOVI - VSH

Mere za sprovođenje i unapređenje VSH u školama i zdravstvenim ustanovama, kao i za prevenciju i kontrolu intrahospitalnih infekcija su u značajnoj meri uključene u relevantne politike i planove sa definisanim ulogama i odgovornostima među institucijama. Međutim, još uvek je neadekvatno planiranje troškova u oblasti prevencije i kontrole intrahospitalnih infekcija, dok pitanje bezbednog upravljanja menstrualnom higijenom tek počinje da se sagledava.

	Procedure definisane u zakonu ili politici	Godina kada je zakon usvojen ili će biti usvojen
VSH u zdravstvenim ustanovama	✓	2016
VSH u školama	✓	2016; 2017/18
Prevencija i suzbijanje infekcije	✓	2018

✓ Yes; ✗ No.

KOORDINACIJA IZMEĐU SEKTORA

Mehanizam za koordinaciju rada različitih ministarstava, ustanova i organizacija je zvanično ustanovljen zakonom i po istom principu se vrši koordinacija između relevantnih i različitih aktera sa odgovornostima za oblast VSH, međutim prostor za unapređenje postoji kada je u pitanju kvalitet i stepen same saradnje i razmene podataka među sektorima.

	Formalni ili neformalni proces koordinacije
Postoji mehanizam koordinacije rada između različitih ministarstava	●
○ Ne; ● U razvoju; ● Neformalni mehanizmi postoje; ● Formalni mehanizmi postoje.	
Mehanizmi koordinacije:	
· uključuje sva ministarstva i državne agencije koje imaju uticaj na pružanje usluga	1
· uključuje zainteresovane strane iz nevladnog sektora	1
· uključuje donatore koji pružaju doprinos aktivnostima u oblasti VSH na nacionalnom nivou	1
· uključuje međusobni pregled i ocenu u okviru mehanizma	1
· primenjuje donošenje odluka zasnovano na dokazima	1
· zasniva aktivnosti na dogovorenom okviru na nivou sektora ili nacionalnom planu	1
· uključuje dokumentaciju u vezi sa procesom i aktivnostima koordinacije	1
· ima stavku u budžetu predviđenu za aktivnosti koordinacije	1

□ Da; ▲ Delimično; □ Ne.

ZAJEDNIČKA MEĐUSEKTORSKA REVIZIJA

Zajednička međusektorska revizija vrši se poslednjih godina periodično kroz reviziju Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA) koji praktično obuhvata i oblast VSH. Poslednja revizija je rađena 2018. godine.

	Procenjeno	Godina poslednje nacionalne procene	Naziv nacionalne procene	Sektori					
				Sanitacija	Vodosnabdevanje	Higijena	VSH u zdravstvenim ustanovama	VSH u školama	Ostalo
Zajednička međusektorska revizija (JSR)	✓	2018	Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije	✓	✓	✓	✓	✓	✓

✓ Da; ✗ Ne.

DOSTUPNOST PODATAKA ZA POTREBE DONOŠENJA ODLUKA

Podaci neophodni za donošenje odluka u oblasti zdravstva, vode za piće i sanitacije su dostupni, prikupljaju se i analiziraju, ali je zbog nedovoljnih ljudskih resursa, nedovoljne informatičke podrške i stare metodologije ovaj proces otežan i obuhvat, a obim, sadržaj i kvalitet podataka je nekompletan i nedovoljan.

Ilustracije radi, javna komunalna preduzeća tek poslednjih godina preduzimaju napore ka uvođenju informaciono-komunikacionih tehnologija (ICT) za upravljanje podacima i radnim procedurama. Uvođenje i primena ICT i podizanje kapaciteta stručnih kadrova, posebno na opštinskom nivou, značajno će doprineti unapređenju donošenja odluka na bazi podataka.

SANITACIJA I VODA ZA PIĆE	Sanitacija	Voda za piće	Zdravstvo
Procesi revizije i/ili planiranja u okviru sektora	●	●	
Izdvajanje sredstava	●	●	
Izrada nacionalnih standarda ili propisa	●	●	
Utvrđivanje ciljeva u vezi sa aktivnostima nadzora	●	●	
ZDRAVSTVO			
Utvrđivanje prioriteta u javnom zdravlju za smanjenje bolesti koje se odnose na VSH			●
Odgovor na epidemije koje se odnose na VSH			●
Utvrđivanje prioriteta zdravstvenih objekata kojima su potrebna poboljšanja u oblasti VSH			●

○ Ograničeno prikupljanje i dostupnost podataka; ● Delimična dostupnost i mala upotreba podataka; ● Podaci su dostupni i koriste se za donošenje manjeg broja odluka; ● Podaci dostupni i koriste se za donošenje većine odluka.

IV. Da li su postojeći resursi dovoljni i koje se aktivnosti sprovode za rešavanje određenih problema u sektoru?

Glavna poruka: Ljudski i finansijski resursi predstavljaju ograničavajući faktor za održivost VSH usluga. Kompetentni ljudski resursi i održivi izvori finansiranja, uz jasan metodološki pristup prikupljanja podataka o trošenju budžeta, predstavljaju osnov za unapređenje upravljanja potrebnim resursima.

RASPOLOŽIVI LJUDSKI RESURSI

U Srbiji je već više od pet godina na snazi restriktivno zapošljavanje u javnom sektoru, uključujući i lokalnu samoupravu i javna komunalna preduzeća, kao i nedostatak stručnjaka odgovarajućih profila. Procenjeno je da nedostatak u ljudskim resursima iznosi između 50 i 75%. Veliki je izazov privući adekvatno stručno osposobljen kadar u male opštine i ruralna područja. Merama državne kadrovske politike podići ljudske kapacitete na potreban nivo, a podsticajima na lokalnom nivou privući stručnjake u ruralna područja.

	Sanitacija	Pijaća voda	Higijena	VSH u zdravstvenim ustanovama	VSH u školama
Dostizanje nacionalnih ciljeva	●	●	●	●	●
U sektoru VSH					
Rad i održavanje	●	●			
upravljanje projektovanjem i izgradnjom objekata i mreža u sektoru VSH		●			
○ Manje od 50% potrebnih resursa; ● Između 50% i 75% potrebnih resursa; ● Preko 75% potrebnih sredstava.					

KORIŠĆENJE DOSTUPNIH FONDOVA (PROSEK)

Procenjeni procenat korišćenih sredstava izdvojenih iz domaćih izvora finansiranja i donacija za VSH je preko 75%, što ne oslikava realnost, jer se planovima prikazuje prethodno dogovoreni budžetski i donatorski iznosi na osnovu raspoloživosti pripremljene investicione dokumentacije. Veliku prepreku za dostizanje maksimalne iskorisćenosti domaćih i donatorskih sredstava čini nedostatak tehničke investicione dokumentacije, pogotovu za male sisteme u ruralnim područjima, gde je vlasničko pitanje nerešeno. Ovo za posledicu ima mogućnost da se finansiraju loša tehnička rešenja. Neophodno je intenzivirati aktivnosti na pripremi svih preduslova za izradu i kompletiranje investicione dokumentacije i rešavanje pitanja vlasništva nad malih sistema.

	Sanitacija u gradskim sredinama	Sanitacija u seoskim sredinama	Snabdevanje vodom za piće u gradskim sredinama	Snabdevanje vodom za piće u seoskim sredinama
Korišćenje domaćih sredstava	●	●	●	●
Korišćenje donatorskih sredstava	●	●	●	●
○ Manje od 50%; ● Između 50% i 75%; ● Preko 75%.				

STRATEGIJA POVRATA TROŠKOVA

Troškovi nisu u potpunosti nadoknađeni kroz tarife, a razlika uzrokuje smanjeni nivo održavanja sistema i niži nivo usluga. Tarife se predlažu od strane javnih komunalnih preduzeća a odobravaju od strane nadležnog organa lokalne samouprave. Propisati i implementirati odgovarajuću jedinstvenu metodologiju formiranja tarifa na državnom nivou.

	Sanitacija u gradskim sredinama	Sanitacija u seoskim sredinama	Snabdevanje vodom za piće u gradskim sredinama	Snabdevanje vodom za piće u seoskim sredinama
Radovi i održavanje obuhvaćeni tarifama	●	●	●	●
Povrat troškova obuhvaćen je finansijskim planovima/ budžetom	✓	✓	✓	✓
Radovi i održavanje obuhvaćeni tarifama: ○ Manje od 50%; ● Između 50% i 80%; ● Preko 80%. Povrat troškova obuhvaćen je finansijskim planom: ✓ Da; ✗ Ne.				

RASPOLOŽIVOST FINANSIJSKIH SREDSTAVA

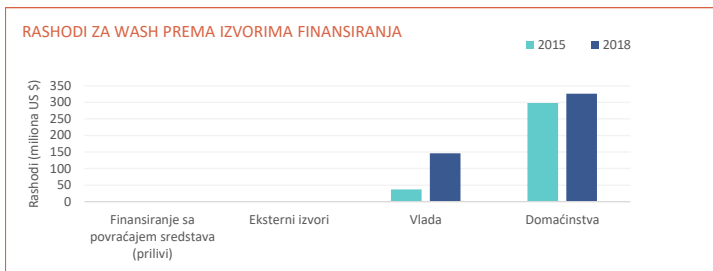
Nacionalna politika i plan implementacije za sanitaciju i snabdevanje vodom za piće podržana je neadekvatnim finansijskim sredstvima i nedovoljnim ljudskim resursima, manje od 50% potreba za implementaciju.

	Sanitacija u gradskim sredinama	Sanitacija u seoskim sredinama	Snabdevanje vodom za piće u gradskim sredinama	Snabdevanje vodom za piće u seoskim sredinama	Higijena	VSH u zdravstvenim ustanovama	VSH u školama
Sprovođenje nacionalnog plana	○	○	○	○	●		
Postizanje nacionalnih ciljeva							
Procenjene godišnje potrebe za dostizanje nacionalnih ciljeva (miliona US \$)	Kvantitativni podaci o specifičnim finansijskim potrebama po podsektoru nisu dostupni						
Identifikacija raspoloživih sredstava iz svih izvora (miliona US \$)	Kvantitativni podaci o sredstvima dostupnim za podsektore nisu dostupni						
○ Manje od 50% potrebe sredstava; ● Između 50% i 75% potrebnih sredstava; ● Preko 75% potrebnih sredstava.							

VSH BUDŽET I RASHODI

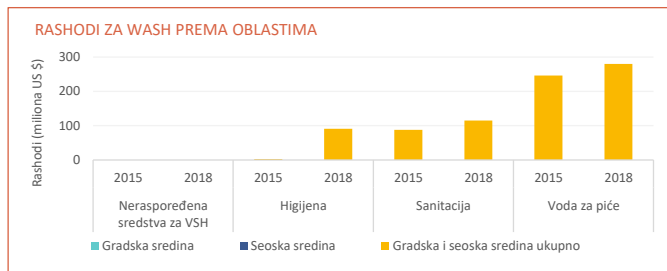
Prema prikupljenim podacima evidentan je porast izdvajanja iz budžeta za VSH usluge u prethodnim godinama. Međutim, prikupljeni podaci iz resornih ministarstava i lokalnih samouprava nisu potpuni zbog nejedinstvene metodologije izveštavanja, što ukazuje na nepouzdanost pokazatelja ulaganja u VSH iz budžeta i pokazatelja potrošnje. Iskazani iznosi su i u ovom slučaju veoma niski, odnosno ulaganje u VSH je nedovoljno.

	2013	2015	2018
Državni budžet za VSH (miliona US \$)	28	13	117
Državni budžet po stanovniku za VSH (US \$)	3,16	1,48	13,35
Državni budžet za VSH u procentu GDP (%)	0,06	0,04	0,28
	2013	2015	2018
Nacionalni rashodi za VSH (miliona US \$)		337	472
Nacionalni rashodi po stanovniku za VSH (US \$)		38,07	53,87
Nacionalni rashodi za VSH u procentima GDP (%)		0,91	1,14

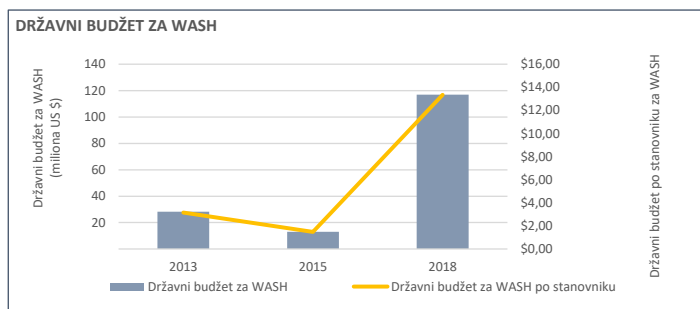
Grafik 1 Rashodi za VSH prema izvorima finansiranja

Iz pokazatelja potrošnje prema izvoru finansiranja vidljiv je rast sredstava za kapitalne investicije (dominantno uloženo od strane državne uprave). Odnos kapitalnih i operativnih troškova je znatno povoljniji u odnosu na prethodni period (0.12 za godinu 2015. naspram 0.45 za godinu 2018.).

Grafik 2 Rashodi za VSH prema oblastima

Vidljiv je porast finansijskih sredstava uloženi u VSH u odnosu na predhodno izveštavanje, a posebno u oblasti higijene i on nije samo rezultat većih ulaganja već i boljeg pristupa podacima.

V. Šta je preduzeto kako niko ne bi bio zanemaren?

Glavna poruka: Prepoznavanje uloga i odgovornosti Vladinih institucija u obezbeđivanju ljudskih prava na vodu i sanitaciju i njihovo sprovođenje u praksi, angažovanje i podizanje potrebnih finansijskih i ljudskih kapaciteta uz donošenje odgovarajućih podzakonskih akata i smernica za primenu su prioriteta u ovoj oblasti.

LIUDSKA PRAVA

Ustav Republike Srbije implicitno prepoznaje pravo na vodu i sanitaciju. Nacionalna politika i planovi u oblasti VSH prepoznaju sve građane Srbije kao nosioce podjednake prava i ne vrše diskriminaciju.

	Sanitacija	Voda
Da li ustav prepoznaje ljudska prava na vodu i sanitaciju?	✓	✓
Da li zakoni prepoznaju ljudska prava na vodu i sanitaciju?	✓	✓
Da li je sudstvo prepoznalo ljudska prava na vodu i sanitaciju?		

✓ Da; ✗ Ne.

POKRIVENOST OSETLJIVIH GRUPA

Praćenje i izveštavanje o sprovođenju postojećih mera za proširenje i održivost VSH usluga za osetljive grupe nije uspostavljeno. Radi smanjenja nejednakosti u pristupu i nivoima usluga za osetljive grupe, neophodno je da specifičnosti potreba osetljivih grupa u odnosu na VSH postanu deo nacionalnih VSH ciljeva, sa definisanim indikatorima i uspostavljenim sistemom praćenja napretka.

	Sanitacija					Pijaća voda				
	Mere za proširenje usluga na grupu su uključene u politike i planove	Nivo implementacije mera	Specifični ciljevi pokrivenosti za grupu	Napredak za grupu se prati	Finansijski plan uključuje mere koje za cilj imaju resurse za smanjenje nejednakosti	Mere za proširenje usluga na grupu su uključene u politike i planove	Nivo implementacije mera	Specifični ciljevi pokrivenosti za grupu	Napredak za grupu se prati	Finansijski plan uključuje mere koje za cilj imaju resurse za smanjenje nejednakosti
Siromašna populacija	✓	●	✗	✗	●	✓	●	✗	✗	●
Populacija koja živi u sirotinjskim naseljima ili slemovima	✓	●	✗	✗	○	✓	●	✗	✗	○
Populacije koje žive u udaljenim ili teško dostupnim oblastima	✓	○	✗	✗	○	✓	○	✗	✗	○
Autohtono stanovništvo	NP		NP	NP	NP	NP		NP	NP	NP
Interno raseljena lica i/ili izbeglice	✓	●	✗	✗	○	✓	●	✗	✗	○
Žene	NP		NP	NP	NP	NP		NP	NP	NP
Etničke manjine	✓	●	✗	✗	○	✓	●	✗	✗	○
Osobe sa invaliditetom	✓	●	✗	✗	○	✓	●	✗	✗	○
Populacije sa visokim opterećenjem bolestima	NP		NP	NP	NP	NP		NP	NP	NP
Drugo:										

Mere uključene u planove, Specifični ciljevi pokrivenosti i prati se napredak: ✓ Da; ✗ Ne; NP = Nije primenjeno.
Nivo implementacije: ○ Nije još implementirano; ● Delimično implementirano; ● Potpuno implementirano.
Mere u finansijskom planu za smanjenje nejednakosti: ○ Ne; ● Da, ali se ne primenjuje dosledno; ● Da i mere se primenjuju.

PRIUŠTLJIVOST

U nacionalnoj strategiji upravljanja vodama predviđeno je da cena za VSH usluge ne sme biti veća od 4% prosečnog prihoda po domaćinstvu.

	Sanitacija u gradskim sredinama	Sanitacija u seoskim sredinama	Pijaća voda u gradskim sredinama	Pijaća voda u seoskim sredinama
Finansijske šeme za obezbeđivanje pristupa VSH uslugama priuštljivijim za osetljive grupe	●	●	●	●

○ Šeme ne postoje; ● Šeme postoje, ali nisu u širokoj upotrebi; ● Šeme postoje i u širokoj su upotrebi.

SDG sredstva za implementaciju cilja 6.b imaju za cilj podršku i jačanje učešća lokalnih zajednica u unapređenju upravljanja vodama i sanitacijom. WHO, u saradnji sa partnerima, prati ovaj cilj kroz GLAAS inicijativu, posmatrajući postojanje procedura za učešće, učešće žena i dostupnost resursa za učešće.

PROCEDURE ZA UČEŠĆE USTANOVLENE NA NACIONALNOM NIVOU

Nacionalni zakoni i politike su propisali procedure za učešće korisnika/lokalnih zajednica na gradskom i seoskom području za unapređenje upravljanja pružanja VSH usluga kroz učešće u javnim raspravama za donošenje propisa, ispitivanje zadovoljstva korisnika, učešće u zelenim odborima i savetima za zdravlje. Iako je uspostavljen mehanizam podrške u implementaciji propisanih procedura na lokalnom nivou kroz rad Stalne konferencije gradova i opština, njihov stepen sprovođenja varira među opštinama.

	Procedure učešća javnosti definisane zakonom ili politikom	Obim učešća korisnika usluga	Precizirano učešće žena	Obim učešća žena
Sanitacija u gradskim sredinama	✓	●	✓	●
Sanitacija u seoskim sredinama	✓	●	✓	●
Pijaća voda u gradskim sredinama	✓	●	✓	●
Pijaća voda u seoskim sredinama	✓	●	✓	●
Promovisanje higijene	✓	●	✓	●
Upravljanje vodnim resursima	✓	●	✓	●

Procedure učešća u zakonima/politikama i učešće žena precizirano: ✓ Da; ✗ Ne.
Obim učešća: ○ Vrlo nizak; ● Nizak; ● Srednji; ● Visok; ● Vrlo visok.

RESURSI VLADE ZA UČEŠĆE JAVNOSTI

Procenjeno je da je izdvajanje finansijskih sredstava i opredeljenih ljudskih resursa za učešće javnosti manje od 50% od potrebnih. Nadležne institucije prate stepen i efikasnost procedura za učešće, ali su im kapaciteti nedovoljni. Planirano je donošenje akta kojim bi se osiguralo adekvatnije planiranje resursa za sprovođenje procedura učešća javnosti.

	Finansijski resursi	Ljudski resursi	Agencija odgovorna za praćenje obima i efikasnosti učešća javnosti
VSH u gradskim sredinama	○	○	✓
VSH u seoskim sredinama	○	○	✓
Upravljanje vodnim resursima	○	○	✓

Finansijski i ljudski resursi: ○ Manje od 50% od potrebnih;
 ● Između 50% i 75% od potrebnih;
 ● Preko 75% od potrebnih.
Odgovorna agencija: ✓ Da; ✗ Ne.

VI. U kojoj meri zemlje slede težnje SDG 6?

Glavna poruka: U narednom periodu, bez obzira na ograničenje ljudskih resursa, uspostaviti bolju koordinaciju i saradnju između državne uprave i lokalne samouprave radi dostizanja COR 6 (SDG 6).

Ciljevi održivog razvoja (COR) uspostavljaju globalne ciljeve ka čijem se ostvarenju teži do 2030. godine. Cilj 6 obezbeđuje dostupnost i održivo upravljanje vodama i sanitacijom za sve. Od vlada država se očekuje da postave sopstvene nacionalne ciljeve, vođene globalnim nivoom ambicije, ali uzimajući u obzir nacionalne okolnosti. Ovaj odeljak prikazuje podatke o obimu u kom države streme težnjama SDG 6, inkorporirajući elemente bezbednog upravljanja uslugama i druge SDG teme u nacionalne VSH politike, planove i ciljeve pokrivenosti. Dodatno, WHO je ko-staratelj nad sredstvima SDG 6 za implementaciju ciljeva 6a i 6b kroz GLAAS inicijativu.

NACIONALNE POLITIKE I PLANOVI: UKLJUČIVANJE SDG 6 ELEMENATA

Nacionalni ciljevi za dostizanje COR 6 (SDG 6) definisani nacionalnim strategijama prate vizije (ambicije) postavljene u Agendi za održivi razvoj do 2030. Ciljevi objedinjuju skoro sve definisane SDG elemente za sanitaciju i vodu za piće, uključujući i: pristup unapređenim sanitacijama i vodosnabdevanju kojima se bezbedno upravlja; ponovno korišćenje otpadnih voda i upravljanje fekalnim muljem; kao i priuštljivost (afordability) usluga. Ova oblast je poslednjih godina prepoznata kao prioritet i u pripremama za pristupanje EU i sve više apsorbuje finansijska sredstva. Nacionalni ciljevi za higijenu, kao i VSH u zdravstvenim ustanovama i školama sadrže sve SDG elemente i ciljna godina za njihovo dostizanje je 2025.

Sanitacija	Sanitacija u gradskim sredinama	sanitacija u ruralnim sredinama	Pijaća voda	Pijaća voda u gradskim sredinama	Pijaća voda u ruralnim sredinama
Pristup uslugama kojima se bezbedno upravlja	✓	✓	Pristup uslugama kojima se bezbedno upravlja	✓	✓
Pristup unapređenim izvorima i objektima	✓	✓	Pristup unapređenim izvorima i objektima	✓	✓
Otpornost VSH tehnologija na klimatske promene	✗	✗	Otpornost VSH tehnologija na klimatske promene	✗	✗
Vršenje nužde na otvorenom	✓	✓	Mere priuštljivosti	✓	✓
Ponovna upotreba komunalnog otpada i fekalnog mulja	✓	✓	Priključenost stanovništva	✓	✓
Komunalne otpadne vode i kanalizacija	✓	✓	Higijena		
Sakupljanje i transport fekalnog mulja	✓	✓	Promovisanje pranja ruku sapunom		✓
Tretman fekalnog mulja	✓	✓	Bezbedno upravljanje menstrualnom higijenom		✓

✓ Da; ✗ Ne.

NACIONALNI CILJEVI POKRIVENOSTI: INKORPORISANJE SDG 6 ELEMENATA U NACIONALNE KRITERIJUME POKRIVENOSTI

Da bi Srbija u potpunosti pratila ambicije COR 6 (SDG 6) neophodno je da uvrsti i druge relevantne elemente u nacionalne kriterijume kao što su: privremeno odlaganje, pražnjenje ekskreta i njihov tretman van mesta nastanka, tretman i dispozicija ekskreta na mestu nastanka, kao i da se definišu minimalne dnevne potrebe vode za piće i uspostavi sistem praćenja indikatora za procenu napretka.

Sanitacija	Sanitacija u gradskim sredinama	sanitacija u ruralnim sredinama	Pijaća voda	Pijaća voda u gradskim sredinama	Pijaća voda u ruralnim sredinama
Ekskreti se transportuju kanalizacionom mrežom i tretiraju van lokacije	●	●	Minimalna količina vode dnevno	○	○
Ekskreti se privremeno skladište, prazne i tretiraju van lokacije	○	○	Minimalan broj sati vršenja usluga dnevno	○	○
Ekskreti se tretiraju i odlažu na lokaciji	○	○	Maksimalno trajanje povratnog puta za uzimanje vode, uključujući i čekanje u redu	○	○
Unapređeni sanitacioni objekti	●	●	Maksimalna razdaljina pređena prilikom obavljanja povratnog puta radi uzimanja vode	○	○
Zajednički sanitacioni objekti za dva ili više domaćinstava	●	●	Pijaća voda je dostupna u prostorijama	●	●
			Pijaća voda nije kontaminirana	●	●
Ciljna godina	2034	2034	Ciljna godina	2034	2034
Ciljna vrednost	85% u naseljima od preko 2000 stan.	85% u naseljima od preko 2000 stan.	Ciljna vrednost	93%	93%
Higijena					
Objekat za pranje ruku u prostorijama		●			
Sapun i voda u prostorijama		●			

○ Nije uključeno u cilj; ● Uključeno u cilj, ali podaci o praćenju nisu dostupni; ● Uključeno u cilj, i podaci o praćenju su dostupni.

PROCES POSTAVLJANJA CILJEVA: DA LI SU UKLJUČENI SLEDEĆI ELEMENTI?

Proces postavljanja nacionalnih ciljeva u oblasti VSH u Srbiji je uspostavljen multisektorski, transparentno i formalno. On uključuje sve elemente koji obezbeđuju učešće relevantnih sektora, sprovođenje analize situacije sa procenama potrebnih resursa, učešće javnosti i procedure usvajanja i odobravanja.

	Sanitacija	Pijaća voda	Higijena	VSH u zdravstvenim ustanovama
Uključivanje zainteresovanih strana	✓	✓	✓	✓
Analiza situacije	✓	✓	✓	✓
Finansijska analiza	✓	✓	✓	✓
Procena potrebnih ljudskih resursa	✓	✓	✓	✓
Javne konsultacije	✓	✓	✓	✓
Revizije zasnovane na javnim konsultacijama	✓	✓	✓	✓
Podršku nacionalnih ciljeva na odgovarajućem političkom nivou	✓	✓	✓	✓
Upoznavanje javnosti sa konačnim ciljevima	✓	✓	✓	✓

✓ Da; ✗ Ne.

Sredstva SDG za implementaciju cilja 6.a imaju za cilj proširenje međunarodne saradnje i podršku izgradnji kapaciteta za aktivnosti i programe u vezi sa vodom i sanitacijom. WHO prati međunarodnu saradnju između donatora i vlade primaoca sredstava za ovaj cilj.

Nacionalnim planovima se navode prethodno ugovorena donatorska sredstva na osnovu dostavljenih investicionih projekata. Otuda je usaglašenost sa nacionalnim planom iskazana na nivou 100% u odnosu na donatorska sredstva. Imajući u vidu da pripremljenost projektne dokumentacije i ljudski resursi za njihovu realizaciju nisu na adekvatnom nivou, Srbija za sada ne iskorišćava sva dostupna ili potencijalna donatorska sredstva.